

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 10.

V Ljubljani, 15. maja 1888. l.

XXVIII. leto.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

XII.

Mnogo individualnih svojstev vzprejme otrok užé s svojim prihodom v življenje. Ta svojstva mu ostanejo potem skoro skozi vse njegovo življenje; ne more jih z lehka izpreminjati, ne more se jih iznebiti. V njih so izraženi rodovinski znaki, na katerih razlikujemo celó národe. Tem svojstvom mora vsekako vselej ustrezati tudi vzgoja, ker ona ne sme ravnati protiprirodno. Večkrat pa je ta prirojena darovitost le neko posebno psihično stanje, katero postane polagoma vsled otroške vzprejemljivosti trdna individualnost. Temu pojavu so razni vzroki. Glavni povod so mu vendar le razni odnošaji, v katerih živí otrok v dotiki s narodo ali v družbi s svojimi bližnjimi. Zlasti pa je priroda s svojimi raznoličnimi in mogočnimi vplivi silno gibalo otroške individualnosti. Tú imamo razno podnebje, letne čase, rodovitnost zemlje in od te zavisno prirodino lepoto. Na drugi strani deluje priroda na otroška srca s svojimi tvarinami; vse drugače deluje gorovje nego ravnina; drug vtisek ima morje nego reka, potok; drugega gozd nego pušinja. Obljudeni kraji vplivajo drugače nego samotni; mesta, trgi drugače od vasi, sel itd. Kraji z velikim prometom, ob železnicah itd. nudijo več izprememb nego oni, kjer teče vsakdanje življenje enakomerno, suhoparno. Ta kraj ima to, oni drugo prirodino posebnost. Vse to in jednako pušča v duši otroški drugačne in različne vtiske. Otrok v mestu in na kmetih, kolika razlika! Sicer vzprejemata oba neke tvarine predstav, ki pa so različne po številu in po sili. Kar se nahaja v mestu, mnogo tega ne pozná kmetski otrok, in kar ponuja življenje na deželi, to je tuje mestnemu otroku.

Vrhu tega pride otrok v mestu ali na deželi v dotiko z ljudmi, ki ne razlikujejo gledé določenih načel, gledé navade in šege. Kakoršni so stariši, takšni so navadno tudi otroci, gledé načel in navad namreč, katera stariši vcepljajo v srca svoje dece. S tem si otroci pridobé posebne darovitosti, katerih poprej niso imeli in katere bi mogle pod drugačnim vplivom postati tudi drugačne. Vpliv očeta je drugačen nego vpliv matere. Oče je navadno strožji, resnejši; mati ljubeznivejša, voljnija. Deček se rad ravná po očetu, deklica po materi. Zato je deček proti odraslim neokretnejši, topejši; deklica se dá raje poučiti, voditi. Deček je s sovrstniki predrznejši, deklica se raje uklone, raje izpregleda napake; vidi preje vrline na svojih vrstnicah; raje jim veruje, zaupa; preje se jih oklene v ljubezni. Deček ima za prijatelja pred vsem onega, ki mu ni kos. To in jednako imata po očetu, po materi; tega se uči ves čas, kar se vzgojujeta; zato

jima ostane kot individualno svojstvo, katero se s časoma tako utrdi, da preide v značaj, v življenje. Ako pa se čez nekaj časa dá otroškemu čustvovanju, hotenju in delovanju druga mer, možno mu je sicer prirojeno darovitost pretvoriti v nasprotje s pridobljeno. Toda tû se često opazuje, da takova premena ni trajna, in ko hitro preneha vpliv, pokaže se znova prejšnje stanje. Pač pa je možno, kakor smo užé zgoraj naveli, dati otroku povsem očetovo ali materino svojstvo, kar opazujemo v raznih višjih stanovih s posebnimi predsodki. Vender take vzgoje ne moremo toliko časa smatrati kot prave, dokler ne meri na to, otroka vzgojiti za kakov poseben, a splošnemu smotru primeren stan: zdravniški, vojaški, učenjaški itd.

Govoreči o tako različnih individualnostih, ne smemo puščati iz uma okolnosti, da je tû merodajna tudi starost, zdravje in bolezen. Prva je važen faktor pri presojevanju otroške individualnosti, zato najdemo, da se z leti izpreminjajo navadno tudi svojstva. Vender ta menjava ne sme biti tolika, da bi poznejši pojavi bistveno nasprotovali prejšnjim. Pravo veljavo imajo le oni, ki so posledica prejšnjih, ki torej morajo slediti prvim. Takovo razvijanje je prirodi primerno. Tû se postopa prirodno od lahkega do težjega t. j. popolnejšega, in čim starejši biva otrok, tem več trdnosti in stalnosti mora kazati njegova notranjost. Tako vidimo užé pri šolskih otrocih, da se jim individualnost ves čas ni bistveno izpremenila, a iste poteze, ki so bile pri vstopu v šolo še rahle, nerazvite, postale so koncem šolske dôbe užé dokaj označajene in sposobne, da prestopijo v dejansko življenje, v boj za obstanek.

Zdravje in bolezen pa more ali slučajno ali trajno izpreminjati individualnost. V prvem slučaju se sicer moti vse telesno in s tem tudi duševno življenje, toda krepka priroda otrokova premaga taka motenja in se po dobljenem zdravju znova začne razvijati po prejšnjem potu. Vse drugače je sevéda, ako je bolezen trajna, morda užé od rojstva. Potem trpi tudi vsa individualnost, ali bolje, ravno to telesno stanje je pravi izraz otrokove individualnosti.

Knjiga Slovenska.

§. 23.

Abeceda ne nastane mahoma in ni delo le enega človeka, marveč se snuje polagoma, množi in olikuje, pa se na zadnje prime imena moža, kateri jo posrednje ali neposrednje vpelje v splošno rabo, in tak mož zove se njen stvarnik ali vstanovnik. Tako je i Ciril slovenske pisave vstanovnik, in pravijo, da ta pisava je — Glagolica.

Za Slovene po grško učene pa je Klemen privzel nekaj znakov iz pisma glagolskega, nekaj iz grškega, pustivši jim njihovo staro brojno vrednost. In ta pisava je baje Cirilica, prav za prav Klemenova, Klemenica (Klimentica, Klementica), imenovana vendar sploh po učitelju njegovem, sv. Cirilu.

Glagolica se je s knežjih gradov — Rastislava, Bořivoja, Kocelja, Borisa itd. — s slovensko liturgijo razširjevala na vse strani, krog in krog, na sever med Lužičane in Poljce, na jug med Hrvatse, Srbe in posebno med Bolgare. Po Bolgarskem se je jako vkorénila, kar nam spričujejo mnogi rokopisi cirilski, prepisani iz glagolskih, z glagolskimi pismeni, čisli in slovi, in kar tudi potrjuje ime „Abecenarium bulgaricum“.

Cirilica pa se je širila po Bolgarskem, mej grškim svetom, ter se je po krščanstvu vstanovila pri Bolgarih, Srbih in Rusih v cerkvi in državi, postala je svetovna pisava in ostane, dokler jo držala bode država in cerkev pravoslavna. — Po razkolniji grški in zlasti po ruski ste se obe pisavi bolj ločili. Na vzhodu se je Cirilici umakniti mo-

rala Glagolica na zapad, kjer se je — sprejeta s slovensko službo božjo v cerkev katoliško — deloma ohranila do sedanje dobe.

Kedaj je ktera pisava dobila stanovitno svoje ime (Glagolica, Cirilica), to se na tanko ne da določiti; morebiti še le v XVI. stoletju. Po času, po katerem je glagolsko pismo v starih spomenikih dobivalo razna imena, zvalo se je: Pismo slovénsko, bukvica, pismo bolgarsko, hrvaško, ilirsko, jerolimsko, glagolsko ali glagoliško, glagolica. Cirilica pa se je zvala najprej: Pismo slovénsko, rusko, cirilsko, srbsko, redkeje hrvaško, in glagolsko. — Po slovanskih krajih se je vzlasti Glagolica imenovala knjiga slovénška (knigy slovênskija; litteras sclaviniscas cf. Joan VIII.; imbutus sclavonicis litteris s. Prokop itd.); Cirilica pa je slovela knjiga grška, pismo grško (Vid. Pismo sloven. Rački).

Ime „Alphabetum Hieronymianum“ dobila je Glagolica v Dalmaciji krog l. 1248. Po razkolniji grški so v latinski cerkvi na sumu imeli i liturgijo i pisavo slovénsko t. j. glagolsko, ter so jo prepovedovali, vzlasti v Spljetu. Da bi si jo oteli, skazovali so slovanski domačini pravovernost v knjigah obrednih in svetopisemskih. Slovénška prestava bila je storjena po LXX t. j. po Septuaginti. Ker je pa „Septuaginta“ (biblija grška) na več krajih različna od „Vulgate“ (biblija latinska), poskrbeli so, da se je slovénška po tej popravila, in to po Vulgati popravljeno slovénško prestavo sv. pisma jeli so imenovati „Hieronimovo“. Nekteri so celó mislili, da je biblijo slovénski preložil sam sv. Hieronim (Jeronim, Jerolim, Jerom), kteri — v Dalmaciji rojen — Dalmatince imenuje svoje rojake. Pozneje se je ta zmeta obrnila tudi na pisavo slovensko t. j. na Glagolico. Tako pojasnjuje to vže Dobner (Vid. Miklošič l. 1860).

§. 24.

Doslej sem kazal nekoliko o pismu slovenskem in o začetnikih njegovih; predno spregovorim o spomenikih ali o slovstvu glagolskem in cirilskem, povém naj katero o jeziku, v kojem se je pričelo naše slovstvo, in o jeziku sploh.

V začetku bil je jeden človek, Adam, prvi oče človeškemu rodu; drugi po obnem potopu bil je Noe, in po njegovih treh sinovih (Sem, Kam, Jafet) razsejal se je ves človeški rod po vsej zemlji (I. Mojz. 9, 19). — Bil je pa na zemlji le en jezik in enako govorjenje . . Glej, le en narod je, in vsi le en jezik govoré . . Zmešajmo jim jezik, da eden drugega ne bodo razumeli . . In zavoljo tega je bilo tisto mesto imenovano Babel, ker je bil ondi zmešan jezik vsega svetá, in od ondod jih je Gospod razkropil na vse kraje (11, 1—9). — Kar pa je pokazil Babel, to vse je popravil Salem. Prikazali so se nad aposteljni razdeljeni jeziki kakor ognja in so bili napolnjeni vsi s svetim Duhom, in so jeli govoriti v mnogoterih jezikih, kakor jim je sveti Duh dajal izgovarjati (Dej. ap. II, 3. 4.)

Kar uči razodenje božje, to potrjuje tudi razodenje človeško. — Koliko ljudi je na svetu! Pravijo, da se jih šteje do 1437 milijonov (Broz str. 13), vendar dva si nista popolnoma ista niti po obrazu niti po govoru. Narodov štejejo nekteri samo v Evropi 60 do 72; jezikov eni 860 (Balbi), eni do 1000 na vsem svetu (Tylor; Pott), narečij do 5000! In vendar: Kolikor človekov, toliko vekov (govorov); kolikor glav, toliko obrazov!

Po mnogem preiskovanju in opazovanju so učenjaki pač spoznali, da ljudje — tolikanj različni v svoji notranji in vnanji naravi — po rodovih in narodih kažejo naposled vendar le enovrstnost človeštva. Ravno tako pripoznavajo — primerjevaje vse mnogotere jezike, da se po sorodnosti vbrati dajo v štiri ali celó v tri vrste, ktere med seboj jedinega vira ne zanikavajo (Fr. Kaulen, Mainz 1861).

Jezik (vox, lingua) se staroslovénski reče tudi narod (populus). Bistvena in torej jako pomenljiva je razlika ljudi in narodov po jeziku. Naj govori kdo tudi več jezikov, vendar je člen le tistega naroda, kateri govori jezik, ki mu je materin ali materinski. Po njem se določuje narodnost vsakega človeka in ljudstva. — Po stebelnih lastnostih in po načinu izrazovanja misli pa nazorov se vsi jeziki navadno ločijo v tri vrste:

I. Samozložni nepregibalni — korenski — jeziki (Isolirende, einsilbige, bei- od. nebensetzende Sprachen), katerih samozložne in samostojne besede se ne pregibajo, ampak samo po prednicah, zlasti pa po povdarku in mestu v stavku razen pomen dobivajo. Več ko 500 milijonov ljudi govori samozloge jezike, na pr. Kitajci, Japonci in skoro vsi prebivalci v zadnji Indiji. — Na primer bódi kitajsko: ba bà bâ bá t. j. tri žene so zbegale ljubljenca knežjega. Jin se reče kitajski človek, nan jin mož, niu jin žena; o inu pes, me inu psica; lu je lahko: pot, kola, dragi kamen, krasiti, rosa, neka morska ptica, neka reka — po izreki, povdarku in različnem mestu v stavku. Nožič kaže se nož-dete (pr. slov. laket-brada, polmišpoltič itd.); jeleni mn. rekel bi: mnogo-jelen itd.

II. Pripenjalni jeziki (Agglutinirende Sprachen), katerih besede se sicer ne pregibajo, pa se jim vendar pomen po dorastkih na koncu in v sredi preminja. Kàj mnogobrojni in silno različni narodi govore pripenjalne (annectirende, zusammenfügende) ali prilepljalne jezike, v Evropi na pr. Turki, Madjari, Esti, Čuhonci, Laponci i. dr., razni narodi v Aziji in Afriki in prvoselski rodovi v Ameriki in Avstraliji. Na primer bodi madjarski: kiraly kralj, kiralyne kraljica; az atyamnak a kalapja mojega očeta klobuk, češ, slov.: ta jaz oče meni klobuk on. Atya oče, atyának očeta, atyák očetje, atyáknak očetov. Látom vidim, látod vidiš, látja vidi . . Nekem van pénzem jaz imam peneze; nekem van pénzed ti imaš peneze; nekünk van pénzünk mi imamo peneze; nektek van pénzetek vi imate peneze, nekik van pénzüik oni imajo peneze (novce) itd. — Turčin pravi p. sev ljub, sever ljubeči, seversen ljubiš t. j. ljubeč ti, seversiz ljubite t. j. ljubeči vi, severler ljubijo; sevmek ljubiti, sevinmek ljubiti se (veseliti se), sevišmek ljubiti se t. j. jeden drugega, sevdirmek storiti, da kdo ljubi, sevindirmek storiti, da bode kdo vesel (razveseliti koga), sevišdirmek storiti, da drug drugega ljubi, sevilmek biti ljubljen, sevindirilmek biti razveseljen, sevilmemek ne biti ljubljen, sevindirilmemek ne biti razveseljen itd. (Broz str. 29).

III. Pregibalni jeziki (Flectirende, flexive Sprachen), katerih besede po stebelnih in končničnih premembah, po notranji glasovni menjavi in vnanji vekšavi vsled obrazil ali pritiklin razen pomen dobivajo. Taki so jeziki indoevropski, pa semitski (kaldejski, sirski, hebrejski, arabski). Kavkaško pleme in sploh polovica človeštva govori gibke ali pregibateljne jezike. Na primer bodi hebrejski: katal ubije, katel ubijalec, katol ubiti, k'tol ubij, kotel ubijajoč. Arabsko: malk kralj, mulk kraljestvo, milk posest. Nemške: Band, Bund, binden. Slovensko: jelen, jelena, jelenoma, jelenih; nesem, neseš, neseva, nesite; nosim, znašati itd.

Kaže se, da so enozložni jeziki še bolj prvotni, prilepni ali pripenjajoči so že bolj razviti, najbolj dovršeni so pregibni. Kar se v tretji vrsti določuje s skloni in spregami, to se v drugi z raznimi vstavki in pridevki ali prilepki. — Kakor ločijo učenjaki vse človeštvo po naravi, po telesnih notranjih in vnanjih znakih, v več plemen, nekteri v pet, nekteri v sedem p. Kavkaško, Mongolsko, Malajsko itd.; tako razpisujejo tudi vse doslej znane jezike po njih sorodnosti v sedem do deset plemen p. Indoevropsko, Semitsko, Kitajsko itd. Vsaktero pleme šteje po več rodovin ali zadrug. Nam najbolj znamenito je pleme „Indoevropsko“ ali „Indogermansko“, ktero ima v sebi sorodne jezike narodov, ki bivajo od Indije po Aziji in skoro po vsej Evropi, ki se zove tako po dveh

najskrajnih narodih, Indih in Germanih, in mu pravijo tudi pleme Jafetovsko in Arijsko (Ariško) vzhodnje in zahodnje.

§. 25.

Da so jeziki med seboj si v rodu kakor narodi, spoznali smo po krščanstvu. Grki poznali so le dva jezika: grški pa barbarski. Rimljani so čislali tudi grški jezik, in ločili torej tri: latinski, grški in barbarski. Krščanstvo še le je dalo človeštvu nauk, da ljudje vsi so bratje, bratje vsi narodi.

Kristijani so jeli učiti se raznih jezikov ter jih primérjati in opisovati, in tako je po krščanstvu, vprav po katoliških misijonarjih ali verovéstnikih pričelo se primerjajoče jezikoslovje. Znanstveno se je povzdignilo, kar so bolje spoznali sanskrt, v katerem so katoliški misijonarji vže l. 1559 prebirali bogoslovne knjige braminske. Prvo slovnico tega jezika je na svetlobo pripravil v Rimu l. 1790, drugič l. 1804 redovnik Paulinus a S. Bartholomæo t. j. Hrvat J. F. Vezdin. Za njim so razlagovali ga Angličani in drugi. — Mej Nemci je v ta namen vzbujal zlasti Leibniz († 1716) in carica ruska, Katarina II. je dala povod, da je na dan prišel prvi sravniteljni ali primerjajoči slovar, imajoč samo 285 besedí, l. 1787—9 v 200, l. 1789—91 pomnožen v 279 jezikih. — Marljivo so se učili nekteri jezikov na pr.: Naš Čop jih je znal 19, Mitridat do 20, Pražan Šercl 30, kardinal Mezzofanti 40; koliko jih zná slavni Slovenec, naš Miklošič!

Po vzajemni slovniški in slovarski sorodnosti vbirajo učenjaki jezike v več plemen, in vsako pleme v več ali manj rodovin in zadrug. Indoevropsko jezikovo pleme ima v sebi po nekterih sedem ali osem, po nekterih celó deset takih zadrug. Te so na pr.:

1. Indijska, in v njej staroindiški jezik sanskrt ali sanskrit, Indom sveti jezik, ki se je zlasti po braminih zgodej olikal, kar že beseda kaže: samskrta ali sanskrta t. j. samskrtabhâšâ, lingua perfecta, dovršen ali popolnoma jezik (A. Weber), da se loči od ljudske govorice ali prostih narečij. Sanskrt je jezik zamrl vže v IV. veku pred Kristom. Najstareje knjige sanskrske so „Vede“, braminsko sveto pismo. Indijskim jezikom v rodu je zadruga Ciganska (Miklošič).

2. Eranska (Iranska, staroperzijska), v kateri so največ Perzijanci. Kar so Indom Vede, to je Peržanom „Zend-Avesta“, sestavil Zarathustra (Zoroaster).

3. Armenska (Jermenska, cf. Mehtarci), katero mnogi prištevajo zadrugi Eranski, in s prvo vred imenujejo Arijsko.

4. Grška, v njej klasiški jezik starogrški, sloveč v vedah in umetnijah, celó dan danes (cf. telegraf, telefon, dinamit), z mnogotero spremenjenim novogrškim.

5. Italska, v njej klasiški jezik latinski, v nekdanji Laciji. Iz zamrlega starolatinskega so nekako v VI—IX. veku nastali živi jeziki romanski: portugalski, španjolski, francoski, retiški, talijanski s furlanskim, rumunski ali vlaški.

6. Ilirska, v katero se štejejo sedanji Škipetari (Arbanasi, Arnauti), katerih govorica je prenapolnjena besedí iz vseh narodov, s kojimi občujejo.

7. Keltska, ravno tako zamrla, nekdanj zeló razširjena; v njej so Galci po Bretaniji, Irci, Skoti itd.

8. Germanska, kateri na čelu je jezik gotski in v njem najstariji spomenik književni, sv. pismo (Ulfila 311—381); jeziki škandinavski, zapadno-germanski ali nemški itd.

9. Baltiška, v katero spadajo vzlasti Litvani in Lotvini (Litvini, Lotiši, jezik litavski in letski), katerih jezik je najbliže v rodu slovanskim in velike stare pomembe v jezikoznanstvu (severni sanskrt).

10. Slovanska, sama po sebi že velika zadruga, v kateri živijo veselo napredovaje mnoge krepke družine narodske, ki se pa ločijo med seboj po jeziku in po slovstvu, kajti jedinega ali vzajemnega jezika, žali Bog! doslej še nimamo Slovani.

Črtice iz botanične zgodovine.

(Fr. Kocbek.)

(Dalje.)

Prvo rastlinsko klasifikacijo napravil je v Rimu živeč profesor in papežev zdravnik Andrej Caesalpin († 1603). Ta je razredil vse rastline v drevoja iz zelišča, a vsaki oddelek še razvrstil po plodu in cvetu. Za njim so razrezali rastline še drugi botaniki, namreč R. J. Camenarius, J. T. Tabernaemontanus in Pr. Alpinus, a vsi brez posebnega uspeha. V tem se pojavi l. 1694. z novim sestavom umni francoski botanik Josip Pitton de Tournefort, profesor botanike na botaničnem vrtu v Parizu. V svojem glasovitem delu: „Elémens de botanique“ (početki botanike) razčisti Tournefort óno zmedo, ki je doslej v botaniki vladala. Največja zasluga njegovega sestava je ta, da je vpeljal v rastlinstvo stroge pojme vrsti in rodov ali plemen. Ustanovivši ove pojme razredil je Tournefort vse rastline kakor njegovi predniki v drevesa in zelišča ter s tem pogreškom storil zopet umeten sestav. Pri vseh pogreških, katere je imel Tournefortovi sestav, bil je ipak prvi, ki je stal na čisto znanstvenem stališči. Rastline postale so učenjakom pregledne.

Leta 1708. umrl je Tournefort, leto dni pred njegovo smrtjo, tedaj l. 1707. dné 23. maja porodil se je pa véliki reformator prirodnih ved, Karol Linné, ki je sè svojim veleumom nadkrilil vse vrstnike svoje. Njegove zasluge za prirodne vede so takó ogromne, da je vsekakor umestno in vredno seznaniti se obširneje z njegovim življenjem.

Ko se je Linné narodil, bil je njegov oče protestantski župnijski pomočnik v Råshultu na Švedskem. Leto pozneje postane mu oče župnik v Stebrohultu, kjer si napravi vrt, kakeršnega ni bilo daleč okrog. Tù začne mladi Linné užé v šestem letu sam na svojo roko rastline vzgajati. Oče ga dá v šolo, da bi postal svečenik. Ali osoda spravila ga je na druge pote, odredila ga je za svečenika prirodnih ved, uprav takó kakor Tourneforta, katerega so tudi mislili roditelji v svečenika vzgojiti. Linné se je užé v ljudski šoli pečal le jedino z rastlinami, takó da je vse ostalo zanemarjal. Na gimnaziji učil se je poleg botanike še matematiko in fiziko, a z drugimi predmeti ni si glave ubijal, takó da so učitelji svetovali njegovemu očetu, naj ga dá učiti rajši krojaštva ali mizarstva. V tem zvé za mladega botanika zdravnik dr. Rothmann v Weniö, kateri ga vzame v svojo hišo, téši očeta veleč mu, če sin ni za propovednika, more postati dober zdravnik. Tù se spozná Linné s Tournefortovim sestavom ter dobí v roke Plinijeve prirodopisne spise. Zdaj se Linnéju omili latinski jezik, kakor mu je bil ljub predmet, katerega se je učil iz Plinijevih knjig. Kmalu si prisvoji Linné oni priprost in jedrovit slog, v katerem je Plinij pisal; takó se izvrstno priuči latinskemu jeziku, kar mu je bilo pozneje na véliko korist.

Ostavivši gimnazijo, da odide na akademijo, dobil je zélo slabo spričevalo. S tem gre l. 1727. v Lund, kjer misli, da bode pri svojem rojaku, profesorju Humerusu, imel pribežališče. Ko je došel v Lund, ravno so zvonili vse zvonove. Vprašavši komu zvoné, zasliši, da ravnokar pokapajo Humerusa, vso njegovo nado. Od tega časa ni mogel Linné nikoli zvonjenja prenašati. Posredovanjem nekega znanca vzamejo ga na akademijo, kjer učeni profesor Stoebens kmalu spozná v njem sposobnega botanika in mar-

ljivega dijaka, ter ga vzame v svojo hišo. Pri vsem izobilji knjig in rastlin, ki jih je našel v hiši svojega pokrovitelja, odide ipak Linné l. 1729. v Upsalu, dobro vedé, da se bode tam več naučil v medicini in botaniki. Tù je bila namreč vélika knjižnica in lep botanični vrt. Linné se je tudi nadejal dobiti državno podporo. Ali v Upsali preganjala ga je vélika beda, takó da je leto dni pozneje sklenil vrniti se domov. Pred odhodom šel je še enkrat v botanični vrt. Baš v tem trenutku, ko je hotel odtrgati si cvetek, da ga v spomin seboj odnese, nagovori ga glasoviti protestantski bogoslovec Olaf Celsius. V tem razgovoru začudi se nad znanjem mladega botanika. Zvedevši za njegovo siromaštvo vzame ga v svojo hišo, kjer je sodeloval pri njegovem délu o biblijskih rastlinah (Hierobstanicon). Tù napiše Linné razpravo o razplodu rastlin, zaradi katere ga profesor botanike Olaf Rudbeck vzame v svojo hišo za odgojitelja svojih otrok. Ko je Rudbeck onemogel, prevzame Linné njegova predavanja. In tù si je stekel slavno imé, ki se je daleč po svetu širilo.

Leta 1732. potoval je Linné na troške kraljevskega društva znanosti v Upsali po Laplandiji. Dve leti pozneje moral je na akademiji v Upsali obstaviti svoja predavanja, ker je vlada zaukazala, da se nikdo ne sme pustiti do učiteljske stolice, dokler ni položil predpisanih izpitov. Ostavivši Upsalu gre na poziv okrajnega glavarja v norveške rudrike in po vrnitvi začel je v Falunu predavati o rudstvu. Razen predavanja bavil se je tudi še z zdravenjem ter si je prislužil mnogo denarja. Vender je Linné uvidel, da ne bode dolgo takó šlo, ako ne prepotuje innozemstva in ne položi doktorat iz medicine. V Falunu se zaroči s hčerjo mestnega zdravnika Moräus-a, odide l. 1735. v Holandijo, kjer je v Harderwyku istega leta postal doktorom medicine, izdávši o tej priložnosti učeno razpravo o mrzlici. V tem času bil je na vseučilišči v Leyden-u profesorom medicine glasoviti učenjak Herman Boerhave, h kateremu so prihajali dijaki iz vseh krajev sveta, pa tudi Linné gre tja. Tù izda l. 1735. svoje najglasovitejšo délo: „systema naturae“. V prvi izdaji bila je to mala knjižica, obsegajoča jedva 14 strani, a vender je bil v njej položen ves temelj njegove klasifikacije živih in mrtvih prirodnin. Vsa tri carstva: rastlinstvo, živalstvo in rudstvo našlo je tù mesto in to v takó lehkó pregledni obliki, kakor to do tedaj nikdo ni izvedel. To délo presenetilo je ves učeni svet. Sam Boerhave, od katerega se pripoveduje, da je bil toliko s poslom obložen, da je sam car Peter Véliki moral čakati nekoliko ur, predno je mogel ž njim govoriti, prosil je Linnéja, naj pride takoj k njemu, ko je zvedel za njegovo delo. Boerhave hotel je Linnéja pregovoriti, da bi za vedno ostal v Holandiji. Ali Linné odide v Amsterdam, kjer je vsled priporočanja po Boerhaveju postal zdravnik nenavadno bogatega mestnega načelnika G. Clifforta, kateri je imel zeló krasen in bogato urejen botanični vrt. Tù so rastle rastline iz južne Evrope, Azije, Afrike in Amerike. Tù je bila velika knjižnica, a pred vsem jako darežljiva roka gospodarjeva. Linné je tù, kakor sam piše, živel kakor knez. V Amsterdamu dovrši Linné svoje délo o laplandskem rastlinstvu (flora lapponia). Da popolni Cliffortov vrt, podá se Linné na Angleško in dobí od Boerhaveja pripročilni list na glasovitega prirodoslovca Sloane-ja, kateri je osnoval „Britisch museum“, kateremu ni para na svetu. V tem listu piše Boerhave: „Linné, kateri ta list prnese, jedini je vreden, da vas vidi in da ga vi vidite. Kdor vaju oba vkup vidi, ta gláda dva moža, kakeršnih težko, da še je na svetu“. Na Angleškem preuči Linné vse glasovitejše botanične vrte ter se spozná s prvimi prirodoslovci, ki so ga jeli zeló spoštovati. Tedanji slavni profesor botanike na Oxfordskem vseučilišči Ivan Jakov Dillenius, ki ga je s prva hladno vzprejel, prosi ga, naj ž njim zajedno živí in umerje. Vender Linné vrne se v Holandijo, kjer dovrši več botaničnih spisov kakor n. pr. Hortus Cliffortianus, Genera plantarum, Crilica botanica itd.

Megleno podnebje v Holandiji ni prijalo Linnéjevemu zdravju, zato se odloči prehoditi Francosko in od tod povrniti se v Švedijo. Popred gre še v Leyden, da obišče svoje prijatelje in dobrotnike. Tù ga zopet zadrži profesor van Royen, ponujajoč mu vse ugodnosti, naj mu uredi botanični vrt in ga vpoti v svoj rastlinski sestav. Linné se ni n.ogel oteti temu pozivu. Zató odide šele sledeče leto 1738. v Pariz, kjer ga z obema rokama vzprejmeta slavna botanika Jussicu starejši in mlajši. Ko je bil enkrat pri akademičnem senatu navzoč, iznenadi ga h koncu seje vest, da je izbran dopisujočim članom akademije. Na Francoskem hoteli so ga z vso silo pridržati. Ali hrepenenje za domovino in zaročnico vleklo ga je nazaj. L. 1738. dojde zopet v Švedijo.

(Konec prihodnjic.)

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt.**

Tukaj se cesta nekoliko zakriví, naredí ovinek. Čegavo je to poslopje? Na katerej strani stoji? — Kaj stoji temu poslopju nasproti? Čegave so te svislí? Kam vodi steza za Vričkovi m hlevom? — Na Golčáj. — Naredimo jo! Stezó zaznamovamo tako-le! (U. naredí.) S prva vodi pot, po katerej še lahko vozijo z vozom. Taka pot imenuje se kolovozna pot. Kako se zove taka pot? Nad Krivinovim lazom pa zavije ta pot na desno v Planjavo, jedna pa na levo. Od leve te kolovozne poti odcepi se steza, katera na Golčáj vodi. Ima mnogo ovinkov ter je precej strna.

Kaj je Golčáj? — Golčáj je hrib. — Znete, koliko je visok? — Ako bi merili, namerili bi ravno 674 m. — 674krat bi lahko ta-le m (kazaje) postavili jednega vrh družega, da bi bili enako visoko z goro Golčájem. Kaj vidimo na Golčáji? — Cerkev. — Kako se ta cerkev imenuje? — Komu je posvečena?

Ta cerkev je užé zeló, zeló stara! Čez 300 let je užé gori. Koliko zvonov je v zvoniku? — Dva zvonova: mali in véliki.

Mali zvon pripeljali so pred 364. leti od daleč — iz Laškega sem. Véliki zvon pa so dobili iz Blagoviške cerkve pred 50. leti.

Ljudje pa pripovedujejo, da Golčájska cerkev nekedaj ni tukaj stala. Ali mi zna kedo to pravljico ponoviti? (Učenci ponove pravljico, kojo so užé slišali.)

Sedaj prišli smo do mostú. Most zaznamovamo sledeče. (U. nariše.) Ako vidite tako (kazaje) večjo kljuko, kaj pomeni? Kateri potok teče pod tem mostom? Na katerej strani glavne ceste teče Rádmlja, predno pod tem mostom teče? — Kakih 20 korakov od mosta vódi od leve strani glavne ceste kolovozna pot. Kam? Ali je tidi tù kak mostič? Pri katerem potoku? — Pri Zlatenšici. — V kateri potok Zlatnišica teče? Kje je njeni iztok? Zaznamovajmo to kolovozno pot in mostič?

Kam pelje ta pot? Mimo katere hiše? Piskarjeva hiša je užé zeló stara. Pravijo, da je ta hiša najstareja v Blagovici. Čez 300 let pa je gotovo užé stara! Iekedaj bila je tù tudi gostilna.

Kaj je na desni, sprednji strani Piskarjeve hiše? — Znamênje. — Kakšno je to znamênje? Ali je leseno ali zidano? Zaznamovajmo, kje stoji! Pazite! Leseno znamênje zaznamujemo s križem. Naredimo! Kaj je tukaj? Čegava hiša stoji tù? Čaj je pred P. hišo? — Skedenj. — Zaznamovajmo ga! Proti kateri strani neba je obrnjen? Naredimo i mi tako! Kaj stoji skednju nasproti? — Hlev. — Kaj je vse tukaj? —

Svinják, kravják in konják. Razdelimo ga i mi s tremi naopičnimi črtami v tri dele! Kaj je na levej poleg svinjaka? — Zelinják. — Kaj stoji poleg l. strani hiše? — Klet. — Zaznamovajmo! Kaj je tik kleti? Drvarnica. — Kaj je zadaj za drvarnico? — Hiša. — Tù so nekedaj stanovali. Kaj je zadaj za to hišo? — Uljnják. — Tega bodemo i naredili! Uljnják ali čebelnják zaznamovamo z malim četerokotom, iz katerega gleda zastavica. Naredimo! Kaj je zadaj za P. hišo? — Sadni vrt. — Tù je mnogo sadnega drevja. Zaznamovajmo drevesa s pikami! Skozi sadni vrt teče majhen potoček, ki napaja travnik. Kaj je za sadnjákom? — Piskárjev travnik. — Kakšna pot pelje čez travnik? — Kolovozna pot. — Zaznamovajmo jo! Kam pelje kolovozna pot mimo P. hiše? — Na mali Jelnik. — Kaj stoji na desni stráni te poti? — Svisli. — Zaznamovajmo jih! — Kaj je na levi stráni? — Kozolec. Naredimo ga! Kaj stoji mej svisli in Zlatenšico? — Sušilnica. — Sušilnico zaznamovamo tako-le! (U. naredi.) Kaj je pod Jelniškim gričem? — Vrt. — Poleg tega vrta je čegava drevesnica? — Šolska drevesnica. — Zaznamovajmo oba vrta ter jih s pregrajo razdelimo! V šolski drevesnici naredimo i drevesca. Kako jih zaznamovamo? — Pojdimo sedaj po kolovozni poti, katera pelje mimo Piskarjeve hiše na ml. Jelnik zopet na glavno cesto! Kaj je poleg leve strani glavne ceste? — Krivinova hiša. Zaznamovajmo jo! Nekaj malega, — majhen kamenj stoji hiši nasproti. Takih kamenjev je mnogo ob gl. cesti. Kako pa taki kamenj imenujemo? — Cestni kamenj. — Zakaj? — Zaznamovajmo ga z naglavno cesto naopično ležečim, majhnim četerokotom! Kaj je to? — Kaj je na kaménji napisano? — 32 km. — Pomnite: od Ljubljane do tega kaménja je ravno 32.000 m ali 32 km. Katero št. ima Krivinova hiša? (21.) Kaj je v tej hiši? — Prodajalnica. — Kaj se tù prodaja? — Katera hiša je Krivinovej hiši nasproti? — Žóharjeva hiša. — Zaznamovajmo jo! Katero št. ima? (25.) Kaj je zadaj za Žóharjevo hišo? — Hlev. — Zaznamovajmo ga! — Idimo po gl. cesti dalje! Kaj stoji na desni stráni gl. ceste? — Krivinova hiša. — Katero št. ima? (20.) Kaj je zadaj? Zaznamovajmo! (Hlev, svinjak, skedenj.) Kaj stoji poleg vrta? — Vodnjak zaznamovamo tako-le! (U. naredi.) Kaj je nasproti Krivinoi hiši? — Farovž. — Zaznamovajmo ga! Kaj je zadaj za farovžem? — Vrt. — Kolikeren je? — Sadnják in zelinják. Sadni vrt zaznamujemo s pikami, kakor smo ga za Pisk. hišo, zelinják pa oddelimo z ograjo in ta del v zelnike! Kaj je na l. strani farovža? — Zaznamovajmo ta svinják! — Okoli farovža in vrta je zid. — Kam hodite vi po kolovoznej strani poleg leve strani farovžkega vrta? — V šolo. — Naredimo to pot! Katero št. ima farovž? (17.) Kaj stoji nasproti farovžu? — Šola. — Zaznamovajmo jo! Katero št. ima? (16.) — V prihodnjem pol uri (zgodovina) omeni se nekoliko zgodovinskega o šoli. — Kaj stoji za šolo? — Cerkev. — Cerkev zaznamovamo s četerokotom, kateri ima na desnej strani križ. Kaj pomeni ta križ? Kaj stoji na levi stráni kolovozne poti, kakih 15 korakov dalje od šole? — Koča. — Čegava koča? — Bizeljeva koča. — Čegava hiša je na desnej strani za cerkvijo? — Bizeljeva hiša. — Zaznamovajmo jo! Kaj je Biz. hiši nasproti? — Hlev. — Zaznamovajmo ga! Kaj je zadaj na desni stráni vrta? — Kozolec. — Naredimo! Sedaj pa kolovozna pot kam vodi? — Proti Zlatenku. — Da, tù zavije v Zlateniško dolino! Predno pa zavije v to dolino, pridruži se jej še jedna pot. — Kaj je tù, kjer se obe poti združite? — Leseni križ. — Zaznamovajmo ga! Tù je kozolec, poleg katerega pelje steza v Prelesje, Prevoje in Gabrje, jedna pa mimo Bizeljevega kozolca čez pokopališče v cerkev. Mimo farovža pelje tudi pot k glavni cesti. Kaj je tam, kjer se z glavno cesto združi? — Zidano znamenje. Zaznamovajmo ga! Pojdimo po glavni cesti dalje! Tù na levi stráni je — farovžki drugi vrt. — In na desni — Krivinova koča. — Kaj

je poleg te kočee? — Hlev. — Kaj vidite poleg tega hleva? — Vodnják. — Zaznamovajmo ga! Čegava hiša je tik vodnjaka? — Brezovčeva hiša. — Kaj je zadaj za hišo? Svisli. — Zaznamovajmo! Čegava hiša je nasproti Brezovčeve? — Štacnárjeva hiša. — Kaj je v tej hiši? — Prodajalnica. — Kaj je zadaj za hišo? — Hlev. — Naredimo! Idimo po glavnej cesti dalje! Kaj stoji poleg Brezovčeve hiše na levi strani? — Leseno znamênje. — Naredimo! Na desnej strani ceste je vrsta jabelk, dalje pa njive in travniki. Zaznamovajmo jabolka s pikami. Tukaj pa se cesta zavije. Čegava hiša stoji tù na levi strani glavne ceste? — Škrjančeva hiša. — Tù gori na levi strani glavne ceste je čegava hiša? — Majdetova kočea. — Kam pelje kolovozna pot mimo Majdetove kočee? — V Prevoje. — Kaj je na levi strani Majd. kočee? Leseno znamênje. — Zaznamovajmo! Čegava hiša stoji za to kočeo? — Jerinova hiša. — Kaj je za Jerinovo hišo? — Hlev. — In za tem? — Kozolec. — Pa za tem? — Sušilnica. — Čegava hiša je nasproti Majdetove kočee? — Adámčekova hiša. — Tikoma hiše je hlev, zadaj pa kozolec in nekoliko sadnega vrta. Zaznamovajmo! Koncem sadnega vrta pelje kolovozna pot čez Rádomljo. — Kam? — Na Goljke. — Tudi nasproti Škrjanca vódi kolovozna pot čez Rádomljo. Kateri potoček se tù, kjer ta pot čez Rádomljo vodi, v njo izteka? — Belšica. — Kako se ta dolina imenuje, po kateri Belšica teče? — Župánja dolina. — Kako se njive na levi strani imenujejo? — Župánje njive. — Kje Belšica izvira? — Na Golčáji. — Vidite, na Golčáji izvira mnogo potočkov! Katere užé poznate? I! Ljudje pravijo, da je Golčáj votel. V sredi Golčája pa je jezero, iz katerega tekó na vse strani potočki. (Konec prih.)

Poročilo o pošiljativah za „Prvo slovensko stalno učilsko razstavo“ „Pedagogiškega društva“ v Krškem.

Jan Lego v Pragi:

a) Leop. Nejedlý a Bedřich Špichal. „Učebnice kresleni pro první třídu obecné školy“. Díl I., II. Praga, 1886. Alois Kynka.

b) Štěpan Báčkora. „Noční rozmouvaní pejska štěka a kočičky míči macikový“. Praga, 1854. Nákladem spisovatelovým.

c) „Zahrada budečka“. Číslo III. Povídy otce Jaromira. Praga, 1852. Nákladem Štěpana Báčkory.

d) „Zahrada budečka“. Číslo IV. Vaslav Jersy. Obrazy ze žiwota pro žiwot. Praga, 1853. Nákladem Štěpana Báčkory.

e) Štěpan Báčkora. „Čítanka“. Vydana od Porady učitelské. Praga, 1849. Nákladem Václava Hessa.

G. Neidlinger, Gradec, Sporgasse, 16:

Slike Singerjevih originalnih šivalnih strojev. Cenilnik in pouk o rabi taistih.

Moritz Perles, Dunaj, založba, I. Bauernmarkt, 11:

a) Karl Schubert. „Theoretisch-praktische Anleitung zum Gebrauche des Lesebuches in der Volks- und Bürgerschule“. Cena 3 gld. 30 kr.

b) Philipp Brunner. „Schule der Vorbereitung zur Aufnahmeprüfung für das Gymnasium und die Realschule“. 2. natis. 1885. Cena 90 kr.

Mučnjak i Senftleben, knjižara, Zagreb:

a) Hrvatska pisanka. Broj 1. do 6. Ciena po 3 kr.

b) Risanka. Broj I. do VI. Sostavio Gjuro Kuten. Ciena po 12 kr.

c) Uputa za porabu risanaka Gjura Kutena. 1885.

František Borový, Praga:

Mikuláš Benda. Měřictví a rýsování pro první třídu škol měštánských. 1885. 2. vydání. Cena 50 kr.

Pro druhou třídu. 2. vydání. Cena 60 kr. 1887. Pro osmou (III). třídu. 1882.

J. L. Kober, Praga:

Seznamknih, hudebním a děl uměleckých. 1861—1884.

Al. Hugo Lhota, Kraljevi Gradec:

Cenilnik tovarne za harmonije.

Franz Mehlhose, Asch:

1 steklenica: prevleka za šolske table; 1 steklenica: rudeče barvilo za šolske table; 1 steklenica: crnilni izleček za napravo kopirnega, pisarniškega in šolskega črnila. Navod o uporabi.

Nižederska delniška družba za papirno tovarništvo, Beč, Tuchlauben, 6:

Ed. Muzilovi obrazci načrtovanj v šolskih pisankah; Musilove pisanke, slov. in nemške; Musilovi zvezki za naloge; Musilovi računski zvezki; Musilove (Nižederske) risanke, po 2 kr., št. 1, 2. Cenilnik.

Prof. Alfred Fallenböck, Dunaj:

Elementarna risarska šola. 100 listov. Učilo za pouk v risanju na ljudskih in meščanskih šolah itd. Samozaložba.

Leop. Müller, Berlin, N. Pappel-Allee, 12, 13. Tovarna za kemijske barve:

Melanin za napravljanje črnila.

Sautermeister, kipar, Stuttgart:

Lichtdruck-Catalog der Original-Gypsabgüsse. — Cena 3 m. Cenilnik.

B. Herder, založba, Dunaj, I. Wollzeile, 33:

a) Slike iz sv. pisma; česki, poljski in hrvatski. 40 prizorov najvažnejših dogodkov stare in nove zaveze. Cena 9 gld. 30 kr.

b) Dr. Jr. J. Knecht. „Kurze Biblische Geschichte“. 46 pod. Vezano 12 kr. —

c) G. Mey. Dr. J. Schusters „Biblische Geschichte“. Vezano 40 kr. Dodatek: Die sonn- und festtäglichen Evangelien 3 kr.

d) Dr. J. Schusters „Kurze Biblische Geschichte“. 41 pod. Cena 12 kr. vezano.

e) Dr. J. Schusters „Biblische Geschichte“. 114 pod. Cena 44 kr.

f) Dr. J. Schusters „Biblische Geschichte“. 51 pod. Cena 44 kr.

g) Kazalo slik.

C. k. dvorna in državna tiskarna, Dunaj:

a) Prof. R. Trampler: Atlas für ein-, zwei- und dreiclassige Volksschulen. Izdaja za Kranjsko. 1881. — Cena 30 kr.

b) dto. Atlas für vier-, fünf- und sechsclassige Volksschulen. Izdaja za Kranjsko. 1881. Cena 60 kr.

c) dto. Atlas für sieben- und achtclassige Volks- und Bürgerschulen. Izdaja za Kranjsko. 1882. Cena 1 gld. 70 kr.

d) dto. Atlas der österr.-ung. Monarchie für allgemeine Volks- und für Bürgerschulen. II. natis. 14 zemljevidov. 1887. Cena 55 kr.

Friedr. Irrgang, založba, Brno:

Dr. E. Netoliczka — Iv. Lapajne. „Mali prirodopis s podobami za narodne ali ljudske šole in za prvi pouk na višjih dekliških šolah“. 1875. — (Dalje prih.)

U č i l a.

(Spisal **J. Lapajne.**)

(D a l j e.)

Izvrstno zemljepisno učilo so relief-karte. Graška razstava ima nekaj tacih, prav dragocenih; ena predstavlja Dunaj z okolico, druga Gradec z okolico, tretja karpatske gore, četrta badensko vojvodino. Izdelovati relief-karte je velika umetnost; relief-karte kažejo v manjši meri zemljo, kakšna je, torej visočine, globine, doline, vode, vse v naravni barvi, kakor je v resnici.

Za zemljepis so primerne še slike o národih, o ljudskih plemenih (Völkerraßen), slike, ki predstavljajo Kavkazijce, Mongolce, Malajce, Indijance, Zamorce itd.

Učila za zgodovino.

Težak predmet je to za ljudske šole. Učitelj mora vesel biti, da pretolmači učenec zgodovinske slike, ki so v berilih. In še to ne gre posebno lahko, zlasti ako nima podob, ki predstavljajo dotične osebe zgodovinske ali najvažnejše momemte, o katerih je govor. Učil za zgodovino pa nima skoro nijedna šola. Pomaga naj si učitelj z raznimi slikami, ki jih ima v svoji lasti, v svojih knjigah.

Ministerijalni zapisnik navaja med odobrenimi učili za zgodovino eno samo izdajo zgodovinskih slik, in to je:

Hartinger. — Bilder aus der Geschichte für Schule und Haus, in Heften zu 3 Blätter. Heft I.—III. (Jede Lieferung 6 fl., jedes Blatt einzeln 2 fl.)

Za zgodovino so primerne slike zgodovinskih oseb. V Gradci pri učni razstavi sem videl cinaste podobe, ki so predstavljale zgodovinske vojake, tope, trdnjave in drugo.

Na višji stopinji meščanske (ne ljudske) šole se more uspešno rabiti tudi učilo: Sucher „Grafische Darstellung der Begebenheiten aus der Weltgeschichte“ (zaloga Graeser v Beču).

Učila za računstvo.

Naravna učila so tù: prsti, orehi, lešniki, jabolka, črtalniki, črte itd.

Najbolj znani in tudi najpotrebnejši so računski stroji. Najpriprostejši, najrazširjenjši računski stroj je ruski. Za njim sledi cela vrsta drugih, n. pr. Ludovik Švatal-ov dekadni računski stroj — rabi se zeló na Českem. Nickl-ov računski stroj. V novejšem času je izdelal profesor Lavtar računski stroj, o katerem se prav pohvalno govori.

Razen stroja bi morala sleherna šola imeti modele metriških mer in uteži, in sicer vsaj meter, kubični decimeter, centimeter ter kilogram, dekagram in gram. Kubični decimeter in centimeter lahko si učitelj iz debelega papirja sam naredi; meter, kilo, deka in gram si kupi za malo novcev. Sicer se dobí pri Pichler-ju na Dunaji velika zbirka (46 kosov) teh kalupov za 36 gld., mala zbirka (16 kalupov) za 10 gld.

Slik metriških mer je izišlo pa več, in ena izdaja (mislim Matthey-Guenet) je bila tudi poslovenjena, menda po Tomšiču. Take slike so: 1. Günter-jeva pri Pichler-ju, c. 1 gld. 80 kr.; 2. Knorr-ov Quadratmeter, pri Sallmawer-ji na Dunaji, c. 60 kr.; 3. Matthey-Guénét-ove. V Gradci, pisateljeva zaloga, c. 80 kr.; 4. Schrotter-jeva, Dunaj, Hölder, 70 kr.; 5. Svoboda, Dunaj, Hartinger, c. 1 gld. 40 kr.; 6. Villicus, Dunaj. Seidel, cena 1 gld. Vse naštete slike so odobrene.

Učila za prirodopis.

Pri tem predmetu so učila najvažnejša točka, kajti kar se uči v prirodopisu, vse naj se pokaže, in to najboljše v naturi. Malo prirodnin je, katere otroci poznajo, da jih ni treba kazati jim, recimo govedo, prašič, konj, kokoš, vrabec. Ali tudi te jim moramo

takrat na sliki pokazati, kadar jih na drobno opisujemo. Prirodopis obsega živalstvo, rastlinstvo in rudninstvo. Najprvo bomo govorili

o učilih za živalstvo.

Tù bi bilo dobro, da bi imela šola vsaj nekaj nagatenih ali natlačenih (našopanih) živali. Kako je živali na meh odreti in nabasati, o tem se lahko učitelj uči iz knjige: Egger — der Naturaliensammler, c. 1 gld. V tej knjigi najde, kako je hraniti žival v špiritu, kako dobivati živalske okostnice itd., kar se lahko vse porabi pri pouku. Tudi v slovenski knjigi „Prirodopis živalstva“ (Erjavčev) ima pri uvodu berilo, „kje se živali nahajajo, v čem nam koristijo in škodijo, kako se lové in spravljajo.“

Kjer učitelj tacih zbirk imeti ne more, pomaga naj se s slikami. Sicer pa mu narava ponuja vse polno živali; nabira lahko razne žužke, nabira lahko, ako ga veseli, ptičja gnezda, gnezda os, čmrljev, sršenov, kar je vse jako mikavno. V tej zadevi mu je na razpolaganje obilo podob; za majhne šole že zadostujejo večje slike za nazorni nauk, katerih smo pri tem oddelku tudi že več našeli. Druge odobrene slike za živalstvo so:

1. Leteman u. Schmidt — Charakterbilder der Thierwelt. 3 serije (po 12 listov) po 4 gld.
3. Eckart — Naturgeschichtliche Wandtafeln. 4 table, 5 gld. 50 kr.
3. Geissler — Atlas der landwirthschaftlich schädlichen und nützlichen Thiere Mitteleuropa's. 2 tabli po 5 gld.
4. Hartinger — Wandtafeln für den naturgeschichtlichen Anschauungsunterricht in allgemeinen Volks- und Bürgerschulen (3 deli — živalstvo, rastlinstvo, drevje; vsakih 5 listov 4 gld.
5. Lacher — Tableau, darstellend die äussere Gestalt der Biene, cena 6 gld. Od istega pisatelja: Die Brutstadien der Biene, cena 5 gld.
6. Lehman — Zoologischer Atlas nach grossen Aquarellen von Lentemann. 34 tabel, 20 gld. Od istega: Die Menschenrassen in 5 Charakterköpfen. cena 1 gld. 25 kr. in Zwölf Thierbilder. — 6 slik, 5 gld.
7. Liebisch — Neue Bilder zum Anschauungsunterricht. Säugethiere. 40 listov 10 gld.
8. Mainhold — Zoologische Wandbilder. 20 slik po 60 kr.
9. Müller — Die nützlichen Vögel der Landwirthschaft. Cena 1 tolar in 22 $\frac{1}{2}$ novih grošev.
10. Schmidt-Göbel. Die schädlichen und nützlichen Insecten in Forst, Feld und Garten. 2 dela (1. del 6 gld. 80 kr., 2. del 5 gld. 80 kr.).
11. Schreiber — grosse colorierte Wandtafeln der Naturgeschichte der drei Reiche. (Sesavci 6 gld. 48 kr., ptiči 6 gld. 48 kr., amfibije, ribe, mehkužci 6 gld. 48 kr., rastline 6 gld., geologiške slike 6 gld. 48 kr.).
12. Schubert — Naturgeschichte des Thierreiches. 3 deli po 3 gld. 90 kr.
13. Schreiber — Vier colorierte Wandtafeln landwirthschaftlich nützlicher und schädlicher Thiere. (Dalje prih.)

Književnost.

Josipa Jurčiča zbrani spisi, VII. zvezek. Uredil Fr. Levac. Založila in natisnila „Národna Tiskarna“ v Ljubljani 1888. l., 8, str. 242. Cena zvezanemu zvezku po 1 gld. nevezanemu po

60 kr. — Vsebina: I. „Lepa Vida“. Roman („Zvon“ 1877. l. — II. Ivan Erazem Tatenbach“. Izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine. („Slov. Narod“ 1873. l.) — Jurčičevi zbrani spisi se res prepočasi prodajajo. „Ljublj. Zvon“ pravi: „Gotovo malo častno bi bilo za ves slovenski narod, ko bi dela prvega pripovedovalca našega Jurčiča v shrambah strela in bi jih ne bral tisti narod, katerega je Jurčič toli ljubil, za katerega je žertvoval in neumorno delal vse svoje življenje. Najlepši spomenik njegov bode, da vsak Slovenec in vsaka Slovenka pozná njegove spise“.

Josipa Stritarja zbranih spisov je izšel užé 45. snopič.

D o p i s i.

Iz Sežanskega okraja. Učiteljsko društvo za Sežanski okraj bo zborovalo v Nabrežini v dan 7. junija t. l. ob 10. uri dopoldne sè sledečim vzporedom:

1. Prebere se zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu. 3. O prirodopisnej zbirki v ljudskeji šoli, predava g. c. kr. okr. šol. nadzornik. 4. Prostovoljno predavanje. 5. Poročilo blagajnikovo in polaganje računa. 6. Volitev 3 pregledovalcev društvenih računov. 7. Volitev društvenega odbora. 8. Razni nasvétí. **Odbor.**

Iz Postojnskega okraja, 5. maja. — Čas okrajnih učiteljskih skupščin je pred durmi in učitelji posameznih okrajev pretresovali bodemo reči, spadajoče v pedagogično stroko. V vsakem okraji naj se pa učiteljstvo spominja tudi svojega gmotnega stanja ter v dan konference podpiše prošnjo na deželni zbor za zboljšanje naših plač. Prošnja naj ne obseza družega, kakor samo povišanje plač, da bodo vsaj jednake s plačami, kakorsne je lansko leto koroški deželni zbor svojim učiteljem privolil. Poudarjati moramo v prošnji tudi, da bi se visoki deželni zbor posebno ozirati blagovolil na one dvo-, tri- in večrazrednice, kjer nimajo učitelji oziroma učiteljice prostega stanovanja in na one kraje, kjer so nastavljeni uradniki, kateri stanovanja in živež zeló podražijo. (Tu naj se navedejo vse take službe.) Petintridesetletno službovanje pustimo pri miru in ravno tako tudi dvomesečne velike počitnice. Zdrav učitelj tudi štirideset let rad deluje za omiko národa svojega in vnetemu učitelju so še šesttedenske počitnice predolge. Prošnja naj se potem izroči kakemu deželnemu poslancu, da jo predloži deželnemu zboru. V zgoraj navedenem smislu sestavil je pisatelj teh vrstic prošnjo za Postojnski šolski okraj, katero bode predložil v dan okrajne učiteljske konference kolegom i kolegijam svojim v podpis. Naj pa ne zaostane noben okraj s tako prošnjo ter stopimo združeni vsi učitelji Kranjske letos pred naše gospode deželne poslance in zagotovljeni smemo biti, da naš trud ne bo zastonj. Da bi se pa drug na družega ne zanašali, naj sestavita v vsakem okraji učiteljska zastopnika prošnjo, ako se kak drug učitelj prostovoljno ne oglási za to delo.

Torej, gospodje sotrudniki, le na delo! V slogi in edinosti je moč! —mn—

Iz Krškega. »Pedagogičsko društvo«. Za tekoče društveno leto so nadalje plačali letnino: Gospod Vrunker Radoslav, učitelj v Makolah; g. Mahor Srečko, učit. v Makolah; g. Auman Fran, davk. pristav v Kostanjevici; g. Frankovič Henrik, sodn. pristav v Kostanjevici; g. Novak Miha, c. k. okr. sodnik v Kostanjevici.

Iz Mengeša. Pri nas užé nekaj časa razsajajo huđe osepnice, zaradi katerih je tudi šola prenehala. Tudi v okolici se širi ta nalezljiva bolezen.

Iz Škofje Loke. Starosta mej slovenskimi učitelji je pri nas velezasluzni nadučitelj v pokoji gospod Josip Kramar, kateri je v 26. dan aprila t. l. godoval svoj 90 rojstveni dan. K tej redki sreči so mu čestitali učitelji iz okolice in iz Ljubljane. Bog daj vrlemu starčku doživeti še kako srečno in zadovoljno leto!

Iz Studenega. Blago društvo »Národna Šola« v Ljubljani je nam užé v drugič za malo plačilo poslalo obilo šolskega blaga za tukajšnju ubogo šolsko mladino, v čigar imenu se temu koristnemu društvu prísrečno zahvaljuje

Štef. Francelj,
učitelj.

Iz Boštanj. Slavna »Národna Šola« v Ljubljani je poslala za malo vsoto ubogim učenecem v Boštanji veliko različnega šolskega blaga. Za ta blagi čin se v imenu obdarovane uboge šolske mladine prísrečno zahvaljuje

G. Spetzler,
nadučitelj.

Iz Smednika. V 2. dan t. m. je po kratki vročinski bolezní umrl tukajšnji mnogospoštovan učitelj gosp. Martin Krek. Pokop je bil v 5. dan t. m. Videlo se je pri tem, kako

zeló so pokojnika spoštovali in ljubila mladina, stariši, sosedje učitelji in tudi njegovi predniki. Spremljevalo ga je 6 duhovnov in mej mnogimi pogrebci bili so tudi blagorodni gospod okrajni glavar iz Kranja in 17 tovarišev učiteljev, kateri so na njegovo rakev položili krasen venec in mu na grobu zapeli žalostinke. Na grobu se je od dragega pokojnika v ganjenem govoru v imenu g. g. tovarišev poslavljaj učitelj iz Šmartina, g. Miklavž Stanonik. — Vsi navzoči obžalovali so, da je neizprosljiva smrt pokosila vsem toliko priljubljenega učitelja in vrstnika. — Pokojnik se je porodil l. 1834. v Selcih ter je bil po dokončanem uku v učiteljski v Idriji postavljen v Smednik, kjer je celih 33 let neprestano, vztrajno in zvesto opravljal svojo učiteljsko službo ter je bil z vsem svojim vedenjem mladini in svojim vrstnikom lep vzgled značajnega, pravega národnega učitelja. Naj njegov spomin živí mej nami! On pa naj uživa tam boljše plačilo za svoja blaga dela!

Iz Ljubljane. Metelko-tova darila (šest po 42 gld.) se bode po njegovi blagi ustanovi s 1. maja 1858. l. delila ljudskim učiteljem na deželi, kateri se lepo vedéjo, in ki gojé slovenščino in sadjarstvo v ljudski šoli. Prošnje za-nje ravna se do c. kr. deželnega šolskega svéta ter se vlagajo pri dotičnih c. kr. okrajnih šolskih svétih do 30. maja 1888. l.

— Pri sposobnostnem učiteljskem izpitu v letošnjem vzpomladnem obroku so se za pismeni izpit stavila ta-le vprašanja: za ljudske šole: pedagogika v slovenskem jeziku: Narava, voditeljica učitelju; v nemškem jeziku: Die Bedeutung der Jahreszeiten für den Anschauungsunterricht. — Računstvo: 1. Jemand kauft $58\frac{1}{2}$ hl Weizen zu $9\frac{1}{10}$ fl. und verkauft $32\frac{3}{4}$ hl zu $9\frac{3}{5}$ fl.; zu welchem Preise muss er den übrig gebliebenen Weizen verkaufen, wenn er 35 fl. 43 kr. Gewinn erzielen will? 2. $\left[\frac{3\frac{1}{2} - 1\frac{1}{4} \cdot 4(2\frac{1}{4} - \frac{1}{5})}{2\frac{1}{2} - \frac{1}{3} \cdot \frac{1}{3} + 2\frac{1}{2}} \right] \times \frac{2\frac{2}{3} \times 5\frac{4}{8}}{3\frac{1}{8} : 4} = ?$

3. Eine Pyramide hat zur Grundfläche ein regelmässiges Sechseck von 4 dm Seitenlänge, ihre Höhe beträgt 1 m 8 dm; um wie viel ist der Cubikinhalt eines senkrechten, ebenso hohen Kegels, dessen Grundfläche ein dem Sechseck umschriebener Kreis ist, grösser als der Inhalt der Pyramide? — Naravoznanstvo: Das Wasser nach seinen chemischen und physikalischen Eigenschaften betrachtet. — Prirodopis: Der Maikäfer. (Method. Abhandlung.) — Zemljepis: Der krainische Karst. — Za meščanske šole: Prirodopis: 1. Die Classe der Kopffüsser (Cephalopoda) ist eingehend zu schildern. 2. Die Korbblütler (Compositae) sind an bekannten Beispielen zu charakterisieren. 3. Das Wesen des quadratischen (tetragonalen) Krystall-systems ist zu erörtern. Hieher gehörige Mineralien sind zu beschreiben. — Naravoznanstvo: 1. Es ist zu erklären, wie das archimedische Princip theoretisch und experimentell nachgewiesen werden kann. Erscheinungen, die hierauf berufen, sind anzuführen und zu erklären. 2. Der Stickstoff; Vorkommen, Gewinnung, Eigenschaften und Kreislauf desselben. — Računstvo: 1. Ein Vater will seinem fünfjährigen Sohne nach vollendetem 18. Lebensjahre einen Betrag von 2000 fl. versichern. Welche Summe muss er in eine Sparcasse, die Einlagen mit $3\frac{1}{2}\%$ jährlich verzinst, zahlen, damit dieselbe in der verlangten Zeit seinem Sohne das Capital verabfolgt? — 2. Man berechne den Inhalt eines Kreisabschnittes, dessen zugehöriger Centriwinkel $66^{\circ} 33'$ ist und dessen Sehne vom Mittelpunkte eine Entfernung von 48 m hat. 3. Wie gross ist die Oberfläche der heissen Zone, wenn die Erde als eine Kugel vom Radius 637 km betrachtet wird? (Die Ekliptikschiefe beträgt $23^{\circ} 27'' 28'''$). 4. Herr Michael K. erhält vom Herrn Christian K. hier eine Barzahlung von 250 fl. und liefert ihm 200 kg Java à 180, 100 kg Raffinad à 47 und 200 kg Mehl à 43. — Dieser Fall ist in den Büchern des Herrn K. durchzuführen. Za meščanske šole: 1. Pedagogika: 1. Entwicklung des Begriffes vom »erziehenden Unterricht« mit Angabe der Hauptvertreter desselben. 2. Worin besteht der analytische Lehrgang im allgemeinen und in seiner Anwendung auf den geographischen Unterricht im besondern. 3. Welche sind die Hauptwerke Salzmanns? 2. Zemljepis: 1. Die hauptsächlichsten Bodengestaltungen der Erdoberfläche. 2. Die unterirdischen Schätze und Wunder unseres österr. Vaterlandes. 3. Nemški jezik: Die Natur im Spiegelbilde der lyrischen Dichtung. 4. Zgodovina: 1. Welche Begebenheiten wirkten am Ende des 15. Jahrhunderts und am Anfange des 16. Jahrhunderts verändernd und umgestaltend auf das äussere und innere Leben der europäischen Menschheit? 2. Uebersichtliche Darstellung der Geschichte Oesterreichs von den ersten Anfängen bis zur Uebergabe der Ostmark an die Babenberger.

— K sposobnostnemu učiteljskemu izpitu t. m. je prišlo 20 učiteljev in 12 učiteljic, vseh tedaj 32. Mej temi sta bila dva (gosp. A. Funtek in gspđ. Pavla pl. Renzenberg) pri preizkušnji za meščanske šole, za katere sta dobila spricalo učiteljske pripravnosti. Iz

mej drugih učiteljev je dobilo spričevalo učiteljske sposobnosti za poučevanje v slovenskih in nemških ljudskih šolah 13, za poučevanje samo v slovenskih ljudskih šolah 3, za poučevanje samo v nemških ljudskih šolah pa 2. Iz mej učiteljic je sposobnih za slovenske in nemške ljudske šole 8, samo za nemške ljudske šole 1, za poučevanje v francoskem jeziku pa tudi 1.

— Uradna konferenca mestnega učiteljstva v Ljubljani bode v 7. dan jun. t. l. ob 8. uri dopoldne v mestni dvorani po tem-le vzporedi: 1. Naznanilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika o tem, kar je opazoval pri nadziranju. 2. Zakonite določbe, razpisi in ukazi o šolski higieni in njih izvrševanje. Poročevalec g. Teodor Valenta. 3. Izbor učnih knjig in beril za šolsko leto 1888/9. 4. Poročilo knjižničnega odbora o stanju in računu okrajne učiteljske knjižnice. Nasvete o nakupu knjig in učil je po 4. točki knjižničnega reda naj kasneje do 4. junija oglasiti pri imenovanem odboru. 5. Volitev knjižničnega odbora za šolsko leto 1888/89. 6. Volitev stalnega odbora okrajne učiteljske skupščine. 7. Samostalni nasveti, katere je pismeno oglasiti pri stalnem odboru najkasneje do 4. junija t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno so postavljeni g. g.: Ignacij Rozman, učitelj v Mošnjah, Fran Gärtner, učitelj na Dobravi pri Kropi (na Gorenjskem), Fran Schiffrer, učitelj v Starem Trgu, Josip Perc, učitelj v Svetlem Potoku, Ivan Dremelj, učitelj na Polici. — G. Avgust Kleč, učitelj v Cerknici, je dobil uč. službo v Begunjah na Gorenjskem.

Št. 391

Razpis učiteljskih služeb.

okr. š. sv. C. kr. okrajni šolski svet v Logatcu razpisuje za stalno oziroma začasno nameščenje učiteljski službi:

1. na dvorazredni ljudski šoli v Zgornjem Logateu II. učiteljsko mesto s 400 gld. letne plače in s stanovanjem;

2. službo učiteljice na ravno tej šoli s 400 gld. letne plače in s stanovanjem.

Prošnje za učiteljevo službo naj se vlagajo do konec meseca julija, za službo učiteljice pa do konca meseca maja t. l. pri tukajšnjem uradu.

Učitelji, kateri so bili v kmetijskem tečaju v Grmu ali na Slapu ali če se zavežejo, da ga bodo v počitnicah dokončali, imajo pri učiteljevi službi prednost.

C. kr. okrajni šolski svet v Logatcu v 10. dan maja 1888. l.

Št. 356

okr. š. sv. Na ljudski šoli v Smedniku s 500 gld. letne plače, s postavno opravilno priklado in s stanovanjem. Prihodnje šolsko leto se bode ta šola razširila v dvorazrednico.

Prošnje s potrebnimi prilogami naj se postavnim potom do konca maja t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kranji v 3. dan maja 1888. l.

Ravnokar so prišle na svetlo:

ŠOLSKE PESMI,

nabral in izdal **Gabrijel Majcen.**

I. stopnja. Cena 15 kr.

Kdor jih želi dobiti poštine prosto po pošti, naj pošlje po nakaznici 17-kr. — Gg. učiteljem, kateri bi knjižico v večjem številu širili mej mladino, dobé pri 12. eno po vrhu.

Druga in tretja stopnja sledite.

Theodor Kaltenbrunner,
trgovec s knjigami, umetnijami in muzikalijami
v Mariboru o./D.